

ZUSSEN

Van zusjes en schoonzusjes

Over broers en zussen schrijven, in Bijbels perspectief. Tja... Volgens mij zijn we dan gauw klaar. Belangeloze christelijke liefde noemen we broeder- en zusterschap. Daarmee zijn onze broers en zussen dus de leveranciers van het beeld van de christelijke liefde. Maar broertjes en zusjes maken ruzie, laten elkaar onverschillig, haten en verraden elkaar. En af en toe hebben zij ook een hechte band, soms zelfs een bijna mystieke en voor anderen onbegrijpelijke relatie. De Bijbel kent alle varianten – dat blijkt wel uit dit nummer –, de christelijke gemeenschap van alle plaatsen en tijden is er ook mee bekend, en in de meeste families is het niet anders. Dus wat moet ik schrijven?

Autobiografische schets

Een moralistische preek of een paraenetische homilie lijken me ongepast. Een pastiche van een Libelle-special over zussen moet het ook niet worden. Dat geldt ook een 'Margriet weet raad'-imitatie. Misschien, dacht ik, biedt het internet een idee. Een snelle search op Google bracht me in de sfeer van medische en psychologische lectuur. Ook niet het domein van de Interpretatie-lezer. Geen ontkomen aan: dan maar een autobiografische schets van de ontwikkeling van mijn broeder- en zusterliefde. Een verhaal over mijn oudste zusje en een paar schoonzusjes.

Ik heb overigens een voorkeur voor het diminutief als het om zusjes gaat. Waarom weet ik niet zo goed. Zus klinkt mij kil in de oren. Zusje lijkt muzikaler, bevat meer genegenheid.

Monopoly

Gelukkig had en heb ik een twee jaar jonger zusje met wie ik de broeder- en zusterschap al van jongs af aan kon oefenen. Het monopolyspel bleek daarvoor, althans op het eerste gezicht, een minder geschikt middel. Mijn moeder kan nog steeds uitroepen: 'Dat rotspel!' Onbegrijpelijk. Het spel duurde bij ons nooit lang. Want als ik na een rondje of vijf over het bord heel Amsterdam (de Kalverstraat en de Leidschestraat), heel Den Haag (Lange Poten, het Spui en het Plein) en heel Rotterdam (de Blaak, het Hofplein en de Coolsingel) in handen had vanzelfsprekend alle mét hotels en huizen plus nog drie van de vier stations en de nutsbedrijven, dan was mijn zusje uit zuinigheid alleen nog maar in bezit van de Dorpsstraat Ons Dorp huur onbebouwd 2

gulden en dreigde dus al spoedig haar totale bankroet. Daar zou ik het ook zonder pardon op aan hebben laten komen, als ik de kans had gehad. Ja, ja, ik ontpopte mij op jeugdige leeftijd aan het spelbord als een keiharde durfkapitalist, en Bijbelse broederschap was nog in hoge mate onderontwikkeld bij me. Mijn zusje had van die broederschap wat mij betreft geen enkele verwachting en wilde het niet tot een bankroet laten komen, zodat ze al spoedig het bord omvergooidde.

Kerkje spelen

Dat wil niet zeggen dat ik niet inmiddels ook werkte aan een andere kant, aan mijn kerkelijke en christelijke socialisatie. Dat deed ik vooral door een zelfhulp cursus. De ontwikkeling van de zondaar en van de rechtvaardige werden met verve gelijktijdig en even voortvarend ter hand genomen. En zo hoort het

Kennelijk bekleedde mijn zusje toch ook bij tijd en wijle een ambt, zo blijkt uit deze foto.

K
Marcel Barnard

E
N
I
E

In elk tweede nummer van Interpretatie verschijnt een kroniek, een persoonlijke kijk op de actualiteit vanuit een Bijbels-theologisch gezichtspunt.

Marcel Barnard neemt ons mee terug naar zijn jeugd. Hij vertelt over de verhouding met zijn oudste zusje en over enkele schoonzusjes.

Prof. dr. M. Barnard is hoogleraar aan de Protestantse Theologische Universiteit en is medewerker van Interpretatie.

ook. Hoe graag bouwde ik de achterkamer niet om tot kerk! De eetkamerstoelen vormden de rijen kerkbanken, de keukenstoel deed dienst als preekstoel.

Kerkje spelen; let erop hoe verschillend gemeente en organist opgaan in hun rol.

Met veel plezier nam ik achter het harmonium de rol van de organist waar om even later in een oude jurk van mijn moeder mij met groot inlevingsvermogen als prediker te presenteren. Eenmaal op de keukenstoel had ik, voor zover ik me herinner, verbazingwekkend weinig te zeggen – een angst die trouwens gebleven is –, maar dat hinderde mij niet even later luidkeels en uit volle borst de gemeente als cantor in de lofprijzing voor te gaan. Ook de rol van collectant was mij op het lijf geschreven.

Het probleem bij dit alles was wel de gemeente: mijn zusje, die nooit de hele kerkdienst uit wilde zitten en dikwijls maar met moeite overtuigd kon worden van het nut überhaupt de door mij volledig georganiseerde en uitgevoerde godsdienstoefening te bezoeken. Terwijl ik toch ook toen al heel kort van stof was, en ook al toen niet moeilijk deed als de vrijwillige bijdragen weer eens hfl. 0, (zegge: nul gulden) bleken te zijn. Dat de gemeente actief in de eredienst betrokken moet worden, omdat het anders niets wordt met die broeder- en zusterschap, is mij pas later gebleken. Wat een zegen voor mijn eerste gemeente, Broek in Waterland, dat ik wat dat betreft al thuis in de achterkamer hard op mijn bek was gegaan. Dat mijn zusje nog steeds kerkelijk actief is, moet dus wel op het conto van onze ouders worden geschreven.

Stoel in bad

Ook mijn grappen wakkerden de broeder- en zusterliefde niet aan, vooral omdat ik ze alleen zelf grappig vond. Mijn zusje bereikte een hoge staat van razernij, als ik de stoel van haar kamer haalde en die vervolgens in de badkamer in het bad zette. Onbegrijpelijk, want, zoals gezegd, ik vond het een

enorm leuke grap. Nog steeds trouwens: eens de oudste broer – altijd de oudste broer. Je moet niet uit je rol vallen. Als ik bij haar ben, loop ik nog altijd even naar boven om een stoel van haar slaapkamer in de douchekuip te zetten. Ik weet zeker dat ze het inmiddels enorm leuk vindt en heb enorme pret als ik mij voorstel hoe zij 's avonds door het hele huis loopt op zoek naar haar stoel. Vaak bel ik later in de week nog even op om het verslag te horen.

Haarstrikken

Toch moeten al die ruzies geholpen hebben om van elkaar te gaan houden. Ook daar zijn al vroeg tekenen van te traceren. Ik weet nog hoe ik mij verheugde als ik voor de verjaardag van mijn zusje een cadeautje mocht gaan kopen. Ik kocht ieder jaar hetzelfde; voor mijn zusje ken ik geen verrassingen (nog steeds niet, trouwens). Ik tastte daartoe diep in mijn portemonnee – dat wil zeggen, ik opende de kluis die ik in mijn kamer had ingemetseld om mijn zakgeld in te bewaren, en begaf mij naar de Wasstraat, naar het manufacturenwinkeltje van mevrouw Ranzijn, door ons vanzelfsprekend aangeduid als mevrouw Rozijn. Daar kocht ik voor mijn zusje voor in haar vlechten haarstrikken, in de prachtigste kleuren en met de fraaiste patronen. Dat doe ik nog steeds, al heeft ze nu veel te kort haar om ze in te doen. Zonde, maar ik weet toch zeker dat ze het leuk vindt en er met plezier naar kijkt.

Want zo is het gegaan: we zijn erg op elkaar gesteld geraakt. Misschien heb je als broer en zus wel een

Mijn zusje mét strikken!

gezamenlijke kindertijd en puberteit nodig om tot een diepgaande relatie te komen. Misschien vereist de broeder- en zusterliefde wel voorafgaande ruzies. Mijn zusje, met haar man en haar drie lieve kinderen, neef Thijs en onze nichtjes Mariska en Jantine, ik zou ze voor geen goud willen missen. In moeilijke, verdrietige dagen en in vrolijke tijden zijn ze tot een grote steun en tot een groot plezier. Ja, misschien zou zo iets in de Bijbel met broeder- en zusterliefde bedoeld kunnen zijn.

Dat is mijn zusje

Schoonzusjes krijg je veel later in je leven cadeau, en dat is in mijn beleving dan ook een categorie apart. Hier krijgt de broeder- en zusterliefde meer het karakter van respect (of niet, natuurlijk). Overigens iets dat in onze samenleving wel wat meer aanwezig zou mogen zijn; in zoverre zijn er ook uit deze broeder- en zusterschap wel lessen te leren.

Toen ik theologie studeerde aan de Universiteit van Amsterdam zong ik in het faculteitskoor. Op een vrijdagavond, schrikkeloosdag 1980, zongen we met ons theo-koortje in een vesper in Hoorn. Voor de dienst begon zaten we op onze stoelen tegenover de binnendruppelende gemeente opgesteld. Ik zeg spontaan tegen mijn buurvrouw: 'Dat is een leuk meisje, dat daar binnenkomt...' Zij antwoordt: 'Dat is mijn zusje, A... M...'. Een lang verhaal kort verteld: acht jaar later werd mijn buurvrouw officieel mijn schoonzusje. Dat ene moment daar in die kerk in Hoorn bepaalt natuurlijk mijn relatie met haar. Dat moment kon meteen al nooit meer overtroffen worden. En dat ene gesprek van twaalf woorden definieerde voorgoed onze verhouding. Een beter gesprek dan deze uiterlijk toch tamelijk banale conversatie kun je daarna nooit meer met elkaar voeren. Zij is en was, zonder dat zij of ik daar iets voor hoefden doen, de voorwaarde die de ontmoeting met mijn grote liefde mogelijk maakte, – en dat stáát voor altijd. Zo toevallig worden levens voorgoed op de een of andere manier met elkaar verbonden. Natuurlijk, daarna zijn er nog dertig jaar lang andere ontmoetingen geweest, gebeurtenissen in de familie die je gezamenlijk hebt meegemaakt, dertig jaar lang collegialiteit ook, maar ze zijn allemaal afgeleide van dat ene gesprekje. Daar kun je als zwager niet meer omheen.

In herinnering

Ik moet nog van een ander schoonzusje vertellen, omdat die altijd bij ons is, in herinnering. Zij is maar 34 jaar geworden. We hebben hulpeloos moeten aanzien hoe zij langzaam werd gesloopt door de baarmoederhalskanker (en dan zijn er verdomme nóg mensen die zich verzetten tegen het vaccineren van jonge meiden tegen die ziekte). Zo ontstaat broeder- en zusterschap, zo word je op elkaar gebonden, ook al heb je van nature misschien niet zo veel

met elkaar. Na een verbeterd gevecht – *my goodness*, dat cliché is de enige adequate uitdrukking – tegen de ziekte is zij op een vroege morgen gestorven. 'Terwijl het nog donker was, is ons zusje gestorven' zetten we als broers en zussen boven een advertentie in de krant – een verwijzing naar het begin van het paasevangelie, voor wie het verstond. Zelf had zij, als ik het goed heb gezien, een wat ambivalente relatie met de kerk, maar dat lag niet alleen aan haar. Zij liet onze broer en zwager met een vierjarige zoon achter. We hebben altijd veel aan haar gedacht, vooral als we optrokken met onze neef Wicher, die inmiddels een volwassen vent is geworden en die zulke evidente trekken heeft van zijn moeder, aan wie hij zelf geen herinnering heeft. Maar we vertellen hem de verhalen. Van dit schoonzusje hebben we geleerd wat het is om aan het leven te hangen, en om te weigeren het los te laten.

Inmiddels is er een nieuwe schoonzus, die we niet goed kennen, maar met wie we toch erg blij zijn, niet alleen omdat het gewoon een leuk en zelfstandig en intelligent mens is, maar ook omdat zij rust en stabiliteit lijkt te brengen. Dat is ook broeder- en zusterschap: dat je blij bent met iemand die je nauwelijks kent, maar van wie je weet dat die toch in de kringen waarin je leeft van essentieel belang is. Dan hoef je elkaar ook verder niet intensief te kennen. Zusjes zijn er gewoon.

Broeder- en zusterschap

De Schrift legt ons leven uit, maar ook het omgekeerde geldt: het leven legt de Schrift uit. De eerste christelijke gemeenten duiden zichzelf aan als 'broeders' (Hand. 14:2). Broeders en zusters, lees ik. 'Alleen overdrachtelijk' zeggen de lexicons dan. Dat zal wezen, maar wat betekent dat? 'Gelovigen' zegt de Nieuwe Bijbelvertaling omschrijvenderwijs, en die woordkeus treft in deze tekst doel. Het woord krijgt kleur als ik het lees vanuit mijn autobiografische schets. De broeder- en zusterschap is de gemeenschap van mensen op wie je, volkomen belangeloos, erg gesteld bent geraakt. Die bij je zijn in moeite en verdriet, en in vreugde en pret. Bij wie jij bent in moeite en verdriet, in vreugde en pret. Het zijn de mensen voor wie je respect hebt, omdat ze er eenmaal belangeloos, en misschien zonder het zich zelf bewust te zijn, waren in je leven. Mensen die je leren wat leven is, en waarom je eraan hangt, tegen alles in. Mensen die er simpelweg zijn en zo de kring vol maken, ook al sta jij een eind verderop in die kring.

Tjonge, dat levert nog heel wat op als je een keer gedwongen wordt over broers en zussen in Bijbels perspectief te schrijven. En dan heb ik nog lang niet alles verteld.